

Bos en BERICHTEN Hout

2003: nr 4

Kappen met illegaal hout

De handel in illegaal hout is wereldwijd een miljarden business. Hoewel harde statistieken ontbreken, worden er nationaal en internationaal acties ingezet om illegale houtkap en de daaraan gerelateerde handel van illegaal hout te bestrijden.

SBIH STICHTING BOS EN HOUT

EU NEEMT ACTIE

Illegale houtkap is een gevaar voor het voortbestaan van biosystemen, resulteert in enorme inkomstenderving voor (locale) overheden, draagt bij aan een vicieuze cirkel van slecht bestuur en aan het toenemen van armoede en conflicten tussen lokale gemeenschappen en houtbedrijven. Het onderwerp staat momenteel sterk in de belangstelling, met name in de EU. Hoe erg is eigenlijk de situatie? Wat wordt er aan gedaan en wat kunnen (en willen!) we er aan doen? SBH verkende de situatie.

De handel in illegaal hout wordt door de Wereldbank ingeschat als een miljarden business wereldwijd en illegale kap komt voor in alle soorten bos. Illegale houtkap is een zeer complex probleem en vraagt om een grondige analyse van de onderliggende oorzaken, om uiteindelijk effectieve maatregelen te kunnen nemen. Houtexploitatie vindt veelal plaats in afgelegen delen van de wereld en ook tussen het bos en de uiteindelijke export zitten vele handelingen waarop weinig controle is. Controle in het bos is moeilijk, zeker in landen waar één controleur voor enorme gebieden verantwoordelijk is en over minimale voorzieningen (beperkt transport, slechte kaarten, etc.) beschikt. Harde statistieken over illegaal hout zijn daarom niet of nauwelijks beschikbaar. Wel zijn er de afgelopen jaren diverse rapporten over illegaal hout verschenen en zijn er verschillende initiatieven aangekondigd die deze illegale praktijken moeten bestrijden. Overigens hanteren NGO's een vrij brede definitie van illegaal hout (namelijk wanneer hout wordt geoogst, getransporteerd, gekocht of verkocht op een wijze waarbij de wet wordt overtreden), terwijl de EU zich uitsluitend beperkt tot illegale houtkap (kader 1). Dat maakt de discussie er niet eenvoudiger op.

Omvang Om de omvang van het probleem van illegaliteit te kunnen inschatten, zijn we voornamelijk aangewezen op informatie van NGO's. Op nationaal niveau erkennen een aantal overheden het probleem en bevestigen het beeld dat door NGO's geschetst wordt. Landen als Indonesië en Brazilië beginnen zelf data aan te leveren, maar dit is nog beperkt. Ter illustratie is voor een aantal voor Nederland belangrijke importlanden, het geschatte percentage illegaal gekapt en/of verhandeld hout aangegeven (tabel 1). Ook al zijn bij deze cijfers de nodige

kanttekeningen te plaatsen, wel blijkt hieruit dat de situatie zeer ernstig is. Zo concludeerde de milieuorganisatie Friends of the Earth, op basis van verschillende onderzoeksgegevens, dat in 1999 pakweg de helft van het door de EU geïmporteerde tropische hout van illegale herkomst was (circa 5 miljoen m3 rondhoutequivalenten met een waarde van 1,2 miljard euro). Volgens deze studie was ongeveer een tiende van deze hoeveelheid illegaal hout bestemd voor Nederland. Overigens is het wel zaak om de omvang van de handel van illegaal hout in Europa in het juiste perspectief te zien: zonder het probleem te willen bagatelliseren, is de houthandel binnen de EU goed voor tachtig procent van de totale EU houthandel. Slechts een beperkt deel van deze handel (20%) betreft tropisch hout. De Wereldbank berekende in 2002 dat overheden jaarlijks 10 tot 15 miljard dollar aan inkomsten mislopen door illegale houtkap. De schade aan ecosystemen en aan lokale gemeenschappen e.d. is hierbij overigens nog niet eens meegenomen.

Wat gebeurt er internationaal? In 2001 werd de kwestie van illegale kap breed onder de aandacht gebracht tijdens de Forest Law Enforcement and Governance (FLEG) conferentie gehouden op Bali. Hieruit is het EU FLEGT Actieplan ontstaan, waarmee de EU illegale houtkap en de daaraan gerelateerde handel in hout en houtproducten van illegale herkomst, wil bestrijden. Voor Nederland zal dit actieplan de komende jaren richtinggevend zijn. De milieubeweging verwelkomt het EU FLEGT Actieplan, maar heeft ook kritiek. Met name dat er in het plan alleen sprake is van verder onderzoek naar het ontwikkelen van wetgeving om de import van illegaal hout strafbaar te maken. De milieubeweging vraagt om wetgeving

Vormen van illegaliteit binnen de bos en houtsector

1. Kappen zonder vergunning
2. Kappen met vergunning, maar er wordt niet aan de bepalingen binnen deze vergunning gehouden (zoals: meer, of andere soorten kappen dan is toegestaan; kappen van beschermde soorten; kappen buiten of in beschermde zones binnen de concessie; kappen boven of onder de toegestane diameter)
3. Verderop in de houtketen volgen overtredingen (zoals: handel in soorten waarvan de export aan banden is gelegd; incorrecte rapportage van soorten, volumes en waarde van verhandeld hout; niet of te weinig belasting betalen; smokkel van hout)

Tabel 1. Geschatte percentages illegaal gekapt en/of illegaal verhandeld hout. De data zijn afkomstig van NGO's, wetenschappelijke studies en de landen zelf.

Land	%	Land	%
Azië		Latijns Amerika	
Indonesië	73	Braziliaanse Amazone	80
Maleisië	35	Rusland	
Afrika		Westelijk en Siberië	20
Kameroen	50	Primorsky-Khabarovsk	
Gabon	70	(verre oosten)	50
Ghana	34		

Rol financiële instellingen In september heeft SBH deelgenomen aan de workshop 'Sources of investment for forestry: preventing flows of finance to illegal activities', waarin een beeld werd geschetst hoe omvangrijk de invloed is van financiële instellingen op illegale activiteiten binnen de bos- en houtsector. Financiële instellingen maken het door investeringen, leningen, handelskredieten e.d. voor bedrijven mogelijk om natuurlijke hulpbronnen aan te boren, en ook om de verdere verwerking in de handelsketen te realiseren. Mede onder druk van NGO's, maar ook vanuit de eigen klanten, krijgen de financiële instellingen steeds meer oog voor legaliteit en duurzaamheid van de projecten waarin zij investeren. Een aantal Nederlandse banken werd positief vermeld, omdat zij twee jaar geleden, onder druk van de milieubeweging, verklaarden niet meer te investeren in activiteiten waarbij (oer)bos wordt geruimd voor het ontwikkelen van bijvoorbeeld olie-palplantages. Daarnaast ondertekenden zij investeringscriteria, mede opgesteld door NGO's. Helaas zijn zij wereldwijd nog steeds de enigen. Er is dus nog een lange weg te gaan.

op korte termijn. Daarnaast stellen zij dat het plan te vrijblijvend is en weinig concrete handvatten biedt. Experts uit de houtsector verwelkomen het plan eveneens, maar beweren dat er bij het opstellen juist te veel naar NGO's is geluisterd en waarschuwen voor te hoge verwachtingen. De oorzaken van illegale houtkap liggen vaak dieper dan alleen winstbejag van houtexploiterende bedrijven: in hun ogen is de kern van het probleem het op grote schaal falen van de nationale wet- en regelgeving in samenhang met het gebrek aan controle. Zij vinden dat het actieplan te veel accent legt op internationale handelsaangelegenheden, ten koste van capaciteitsopbouw in de betrokken landen. Ervaringen met het certificeren van bos en houtketen hebben geleerd hoe ingewikkeld het proces van tracering is, zelfs voor westerse landen. De houtsector adviseert de EC prioriteit te geven aan het steunen van onafhankelijk onderzoek naar de omvang, locatie, en oorzaak van het probleem. Op nationaal niveau worden er door verschillende landen maatregelen getroffen. Zo heeft UK als eerste Europese land een bilaterale overeenkomst gesloten met Indonesië.

Wat doen wij er aan in Nederland? De Nederlandse overheid heeft nog geen wetgeving om illegaal hout aan te pakken. Het ministerie van VROM zegt zich op Europees niveau te willen inzetten om de duurzame productie van hout te bevorderen en illegale houtkap en illegale handel in hout tegen te gaan. De overheid laat het nemen van concrete stappen op dit moment over aan de houtsector. De houtsector heeft recent de eerste stappen in de goede richting gezet. De organisatie van Nederlandse houthandelaren, de VVNH, heeft een gedragscode voor haar leden ontwikkeld. Volgens deze code mogen de deelnemers vanaf 2005 geen illegaal gekapt hout meer verhandelen. De code verplicht de VVNH leden tot verslaglegging aan de vereniging. De meeste VVNH-leden hebben inmiddels Engelstalige versies van het VVNH beleidsplan en de legaliteitsverklaring naar hun leveranciers gestuurd. Omdat voor een aantal landen en regio's een legaliteitsverklaring onvoldoende garantie biedt, werkt de VVNH aan een traceringsstelsel dat hout tot aan de bron moet kunnen herleiden.

Wat kan er tegen illegale houtkap worden ondernomen?

Het is belangrijk dat er op twee fronten tegelijk maatregelen worden ingezet. De producentenlanden dienen de nodige maatregelen te nemen om de houtkapbedrijven en houthandelaren aan te pakken. In de meeste producentenlanden staan er weliswaar straffen op overtredingen, maar de sancties staan in veel gevallen niet in verhouding met het geld dat er met illegale kap verdiend kan worden. Deze situatie moet natuurlijk veranderen, maar daarvoor is controle en goodwill onder de autoriteiten nodig. Hier ontbreekt het veelal aan. Met name in de tropische producentenlanden blijft de wijze waarop de houtoogst is georganiseerd veel aandacht vragen. Overheden geven vaak voor korte duur gebiedsconcessies uit aan exploitatiebedrijven. Om duurzaam bosbeheer en verantwoorde houtoogst te stimuleren, zouden de overheden zich veel sterker moeten maken voor het aangeven van de juiste condities bij de uitgifte van concessies.

De consumentenlanden kunnen de noodzakelijke maatregelen in de producentenlanden financieel en met kennis ondersteunen. Daarnaast moeten de consumentenlanden een stringent beleid voeren, dat de handel in illegaal verkregen bos- en houtproducten aanpakt. Momenteel bestaat er in invoerlanden als Nederland onvoldoende wetgeving om illegaal gekapt of verhandeld hout te verbieden. Er is slechts controle mogelijk op de bedreigde houtsoorten die op de CITES-lijsten voorkomen. Het overige illegale hout wordt min of meer witgewassen wanneer het de grens overgaat.

In ons land verdient de aanpak van de VVNH navolging bij andere branches in de houtsector. Verdere verbreding maakt het mogelijk om te komen tot een meer open informatiestroom over illegaal hout en verdachte leveranciers. Met een goede communicatie binnen de houtwereld is veel te bereiken. Zo zou er naar gestreefd moeten worden dat elk bedrijf, dat in aanraking komt met illegaliteit, dit meldt bij een door de houtsector opgezette organisatie, die een lijst bijhoudt van bedrijven die veroordeeld zijn voor of mogelijk verdacht van illegale kap en/of handel. Locale NGO's kunnen verzocht worden controversiële bedrijven aan te melden. Een bedrijf dat zaken wil doen, kan dan deze lijst controleren om te zien of de mogelijke partner van illegaliteit verdacht wordt. Met name in gebieden waar illegale houtkap schering en inslag is, is het belangrijk om de dialoog aan te gaan met de huidige leveranciers.

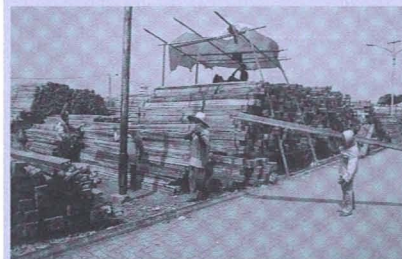
Daarnaast is het belangrijk de problematiek van illegale houtkap breder te trekken dan alleen de bos- en houtsector en ook de dialoog aan te gaan met financiële instellingen, bijvoorbeeld door een systeem van verantwoorde investeringscriteria te introduceren (zie kader 2). Het probleem van de illegale kap kan verlicht worden wanneer het lukt voor lokale gemeenschappen alternatieve inkomstenbronnen te vinden.

Conclusies De tijd van uitsluitend kijken naar prijs/kwaliteit verhoudingen, waarbij hout uit verantwoord beheerd bos moest concurreren met illegaal hout, lijkt voorbij. Nationaal en internationaal worden acties ingezet om illegaal hout uit te bannen. Certificering van het bosbeheer en van de keten die het hout aflegt tot aan de eindgebruiker, is natuurlijk de oplossing voor het probleem van illegale houtkap. Daarmee pak je niet alleen illegaliteit aan, maar draag je ook zorg voor duurzaam bosbeheer. Maar omdat er wereldwijd nog veel te weinig gecertificeerde bossen zijn, is het probleem van illegale kap voorlopig nog niet de wereld uit.

Het zou jammer zijn als het imago van hout te lijden heeft onder de huidige stroom aan negatieve publiciteit over illegaliteit. De sector is er niet bij gebaat wanneer alternatieven (zoals kunststoffen, beton, staal of aluminium) de rol van hout overnemen. Om er voor te zorgen dat het bos als ecosysteem behouden blijft en ook in de toekomst zijn rol als houtleverancier kan blijven vervullen, is het voor de overheid en het bedrijfsleven de hoogste tijd om nu daadkracht te tonen.

Mark van Benthem
Nico Leek

© Bos en Hout – ISSN: 1382-1113

Bos en Hout

Postbus 253

6700 AG Wageningen

Tel 0317 466555

Fax 0317 410247

E-mail: mail@sbh.nl

Website www.sbh.nl